
Avrupa Birliği : Büyük Bir Yanılsama mı?

M. Zeki Duman*

Bu çalışmada; ulus üstü siyasal bir örgütlenme biçimi olarak Avrupa Birliği'nin genişleme politikası çerçevesinde siyasal bir birliğe doğru yönelişinin, geleceğın küresel güç ilişkilerine nasıl yansıtacağı ve kendisine yüklenilen liderlik misyonunu yerine getirebilme potansiyeli tartışılacaktır. Soğuk savaş sonrası global siyasetin tek kutuplu bir dünya düzenini yaratması ve sonrasında yaşanan (küresel kaotiklik) hem mevcut egemen gücün (ABD'nin) meşruiyetinin sorgulanmasına hem de yeni küresel güç olarak AB'nin ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Uluslar arası siyasetin yeni öznesi olma yolunda Avrupa Birliği, böyle bir gerekliliğın sonucu olarak görülmüş ve her geçen gün bünyesine aldığı yeni üyelerle kendisine yüklenilen bu misyonu yerine getirme çabası içinde olmuştur. Ancak, bu makalede Avrupa Birliği'nin bu misyonunu yeterince yerine getirebilme potansiyelinden mahrum olduğu ve ulus üstü bir devlet yapısı oluşturma bakımından yapısal yetersizliklerinin neler olduğu üzerinde durulacak, ardından Birliğin yine neden siyasal, kültürel ve askeri bir birlik olmadığını ve bundan sonra da uluslararası siyaset arenasının belirleyici bir aktörü olamayacağını nedenlerini göstermek olacaktır.

Dünyamız, siyasi, iktisadi ve askeri konseptlerin yeniden tanımlandığı bir sürecin eşiğinde, uluslararası güç dengeleri tarafından yeniden yapılanmakta ve yapılandırılmaktadır. Soğuk Savaş döneminin bitimiyle çift kutuplu dünyanın sona ermesi ve ardından uluslararası arenada yaşanan siyasal ve ekonomik krizler, tek kutuplu bir dünyada düzenin ve barışın sağlanamayacağını göstermiştir. Konjonktü-

*Ege Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü.

rel şartlar, ortaya çıkan bu kaotik düzeni ve uluslararası güç dengesizliğini yeniden kurma misyonunu, kendi içinde siyasi ve askeri bir bütünleşmeyi bile sağlayamayan Avrupa Birliği'nin omuzlarına yüklemiş gibi görünmektedir. Çoğu entelektüelin hem fikir etmekle yetinmeyip aynı zamanda iman ettikleri (Avrupa'nın gelecekte tek siyasal aktör olacağı) fikrine katılanların sayısı gün geçtikçe çoğalmakta ve Avrupa hülyası, gündemimizi sürekli işgal eder hale gelmektedir.

Soğuk Savaş sonrası makro siyasal yapılanma çabalarında en önemli aktör rolünü üstlenme hevesi içinde görünen Avrupa Birliği, genişleme politikası çerçevesinde uzun erimde de olsa katılımını öngördüğü yeni üyelerle dünya düzenini; insan hakları, demokrasi, sivil toplum ve hukukun üstünlüğü temelinde yeniden oluşturma çabası içinde olmuştur. Avrupa Birliği'nin, bu bağlamda ne kadar etkin olacağı yeni katılımını öngördüğü üyeleriyle oluşturacağı yeni bir Avrupa-(lı) kimliğinde aramaktadır.

Avrupa, Avrupalılık Ve Avrupa Kimliği

Avrupa, Avrupalılık ve Avrupa Kimliği kavramları, Birlik içinde en çok tartışılan konular olmaktadır. Birliğin genişleme süreciyle farklı dini ve kültürel geleneklere sahip yeni üyelerin katılımı, bu tartışmaları daha da yoğunlaştırmış ve söz konusu ortak bir Avrupa, Avrupalılık ve Avrupa Kimliği üzerinde uzlaşabilmenin yolları aranmıştır. Çünkü farklı toplumsallıkların Birliğe katılımı, Avrupa-(lı) kimliğini(n)yeniden tanımlama/tanımlanma ihtiyacını da gündeme getirmiştir.

Günümüzde Avrupa'nın, geleceğin küresel gücü olma potansiyelini taşısa bile bu hülyasına erişemeyeceği gerçeğini yaratan nedenlere/sorunlara geçmeden önce, Avrupa-(lı) Kimdir? Avrupa Kim-liği var mıdır? ve değişen küresel jeopolitikte Avrupa'nın önemi ne olacaktır? sorularını cevaplamamız gerekiyor.

Avrupa-(lı) fikri üzerinde yapılan akademik tartışmalarda; gerek coğrafi bir bütünsellik anlamında, gerekse ortak bir tarih ve kültür paylaşımının varolduğu noktada Avrupalılığın geçmişte ne askeri ve politik ne de ekonomik ve kültürel değerleri paylaşan bir topluluk olduğu, söz konusu Avrupa-(lı) devletlerin yıllarca birbirleriyle kıyasıya çatışma içinde bulunarak, ortak bir Avrupa-(lı) kimliğini oluşturamadıkları sonucuna varılmaktadır. Dolayısıyla Avrupa ve Avrupa-(lı) olmanın oldukça muğlak bir fikir olduğu, hatta bunun bir kurgu olduğunu düşünenler bile olmuştur.

Gerçekten de elimizde bize Avrupa'nın ne olduğunu söyleyebilecek Platoncu bir formlar ve anlamlar sözlüğü yok. Avrupa nedir sorusuna cevap verememimizin en önemli nedeni, diğer her kültür gibi Avrupa'nın da kendi içinde farklılaşmış ve çok boyutlu olmasının yanı sıra, sorunun kendisinin alabildiğine kapsamlı olması ve tarih boyunca birçok kez, bir çok farklı bağlamda cevaplanmış olduğu için cevapların çok çeşitli ve değişken olmasıdır (Çırakman, 2001:29). Bu muğlaklığı gidermek, çeşitlilik ve değişkenlik içinde sabit ve özsel olana ulaşmak için Oscar Haleck'in

Avrupa merkezci olma pahasına Avrupa nedir sorusunu yanıtladığı söylenebilir Halecki'ye göre; Avrupa tarihi, Avrupa milletlerinin toplamının, bütünsel bir topluluk olarak diğer başka tarihlerden kesinkes ayrılmış tarihidir. Avrupa'yı Avrupa yapan Yunan-Roma mirası, Hıristiyanlık ve Avrupa'yı belli bir dönem üstün kılan endüstri devrimidir (Halecki, 1950: 8,17,47).

Ancak Avrupa-(lı)'yı oluşturduğu iddia edilen bu ortak değerlerin (dini ve etnik yapının farklılığı) çoğu zaman Avrupa-(lı) halkları çatıştıran nedenler olarak işlev gördüğünü söyleyebiliriz. Hatta bir zamanlar Hıristiyanlığın Avrupa'yı birleştiren ortak bir din kültürü olduğundan söz edilebilirmiş gibi görünse de, Bizans ve Rus Ortodoksluğu ile Katolikler arasındaki amansız düşmanlık, Reformasyon döneminde Protestanlığın ortaya çıkışı, ortak bir din kültürünün şekillendirdiği bir Avrupa'nın hayal mahsulünden öte bir anlam ifade etmediğini gösteriyor (Çelebi, 2000: 49).

Dolayısıyla Haleck'in Avrupa-(lı) kimliğinin merkezine koyduğu Yunan-Roma ve Hıristiyanlık mirasının bütünlüştirmeyi sağlamaktan ziyade ayrıştırmaya neden olduğunu söyleyebiliriz. Kimi Avrupa karşıtı kesimlerin iddia ettiği gibi; bu proje (Avrupa Birliği) Yunan-Roma-Hıristiyan kültür kimliği üzerinde yükselen ve "Avrupa Birleşik Devletleri"nin kimlik temelini oluşturacak ortak bir Avrupa kimliğini hedeflemediğini (Özdağ, 2003:7), söz konusu dine dayalı bir kimliğinin, Avrupa tarihinde yarattığı sorunları ve yaratacağı sorunlar herkesçe bilinmektedir.

Haleck'in, Avrupa kimliğini tanımlarken Avrupa'yı belli bir dönem üstün kılan endüstri dönemi olduğuna ilişkin tespit de bu bağlamda pek doyurucu bir açılım olamamaktadır. Çünkü endüstrileşmeyle birlikte kıta ülkeleri arasındaki amansız rekabet başta silah üretiminde olmak üzere bir çok alanda çatışmaya ve hatta Birinci ve İkinci Dünya Savaşlarının çıkmasına yol açmıştır. Ancak bu tespit, bugünkü Avrupa Birliği düşüncesinin kökeninde Haleck'in iddia ettiği, yani endüstri dönemine girilmesiyle oluşan muazzam bir sermaye ve refahın savaşa yol açmayacak biçimde ekonomik gelişime, insan hakları ve demokratik geleneğin sürdürülmesine kaydırılması bağlamında mümkün olabilir.

Avrupa-(lı) kimliğinin oluşmasında en önemli etken, tarihsel ve kültürel bir geçmişin yarattığı değerleri yeniden ama gelişen endüstri toplumunun ihtiyaçları temelinde oluşturmuş olmasıdır. M.A.Kılıçbay'ın deyişiyle; Avrupa, tarihsiz tarihin marjında yer almanın/kalmanın bedeli/ödülü olarak tarihi inşa edecek, yani değişme sürecinin içine insan iradesini katacak, böylece değişmeyi kader olmaktan çıkaracaktır. Tarih işte bu noktada doğmuştur. Avrupa'yı belirleyen temel öğe tarihli olması, daha doğrusu değişim sürecini tarihselleştirmesidir (Kılıçbay, 2001: 91).

İnsan merkezli değerleri ön plana alan bir kültürün doğuşuna öncülük eden Avrupa, bu değerler temelinde ortak bir hukuk kültürü geleneğini oluşturma çabasını da vermiştir. Ancak, madalyonun diğer yüzüne baktığımızda kıtada yaratılan ortak kültürün birleşmeye değil, çoğu kez ayrışmaya ve çatışmaya ne-

den olduğunu görüyoruz. Gerçekten de tarihsel ve coğrafi açıdan Avrupa, komşu ülkelerarası anlaşmazlıklardan kaynaklanan savaşların en yoğun biçimde yaşandığı bir kıta olmuştur. Söz konusu anlaşmazlıkların temelinde, kıtadaki devletlerin çoğunun, ekonomik ve siyasi açıdan güçlü olmalarına bağlı gelişen rekabet ve üstünlük mücadelesi, en önemlisi, tarihsel devrimleri (feodalizm, rönesans, reformasyon, aydınlanma, Fransız İhtilali, sanayi inkılabı ve modernizmi) yaşamış bir kıta olmasıdır. Gerçekten de Avrupa, her dönemde dünyanın siyasal, kültürel ve ekonomik gelişimine öncülük etmiş, gerçekleştirdiği reformlarla tarihe ve insanlığa çok önemli katkılarda bulunmuştur.

Yapısı gereği tarihi ve kültürüyle yeni bir toplum yaratmakla yetinmeyen yaşlı kıta, aynı zamanda özne olan bir kıta olmayı da başarmıştır. “Birey” oluşu öne çıkarılma türünden bir yönelimle; aklını kullanma istemiyle kendisi olan ve “bu dünya” (Uygur, 1992: 91) ekseninde kurulan Avrupa, öznesi doğum yeri olarak kendine ve kendisi olmayana karşı sorumlu olmayı da bilmiştir (Çotuksöken, 2001: 50). Bu açıdan Avrupa kıtası doğal, toplumsal, tarihsel ve kültürel yapısı/sınırları üzerinde sürekli değişimlere öncülük etmiştir.

Avrupa kıtası aynı zamanda küresel ölçekli değer yargılarının (bireycilik, liberalizm, temel insan hakları, sosyal ve hukuk devlet anlayışı, eşitlik, özgürlük adalet ile demokrasi) oluşması/oluşturulması mücadelesini vermiştir. Avrupalılık söylemlerinin temelinde bulunan hümanizmin, aklın, bilimin, demokrasinin olması, söz konusu Avrupa uygarlığına şekil veren temel etkenlere bağlanmalıdır. Bu açıdan disiplin, akılcılık, mükemmeliyet, güzellik ve adalet arayışıyla Helenizm, organize ve istikrarlı bir güç modeli yaratan Roma Hukuku ve kurumları; ve ruhsal, moral ve insani değerlerin evrenselleşmesine güçlü bir şekilde katkıda bulunan Hıristiyanlık (Ertuğrul, 2001: 149) dinine dayanmaktadır.

Avrupa ve Avrupa-lılık, yukarıda da işaret edildiği gibi, aynı zamanda kendi içsel dinamiklerinin potansiyel gücünü birbirlerine karşı kullanmaları yüzünden savaşlardan ve yıkımlardan uzak duramamıştır. Nitekim, I. ve II. Dünya Savaşları'nın müsebbibi olan yaşlı kıta, artık yorulmuş; askeri ve siyasi mücadelenin yerini, ekonomik ve ticari mücadeleye bırakmıştır. Bu amaçla Avrupa'nın siyasal bütünleşme düşüncesi gündeme gelmiştir. Kant'tan, Saint Simon'a, Victor Hugo'dan, Winston Churchill'e kadar ki, devlet adamları ve Avrupa'nın entelektüelleri bu amaç için çaba göstermişlerdir. Nitekim Victor Hugo, kıtanın entegrasyonu için şöyle demektedir: “Siz Fransızlar, siz İtalyanlar, siz İngilizler, siz tüm kıtanın ulusları, onurunuzdan, niteliklerinizden hiçbir şey kaybetmeden bir gün gelecek yüksek düzeyde bir birlik oluşturacak ve Avrupa'da kardeşliği kuracaksınız. Bir gün gelecek İngiliz Parlamentosu'nun, Alman Dieti'nin, Fransız İdari Meclisi'nin yerini alacak, gerçek ulusal oyların söz konusu olduğu bir senato kurulacaktır”(Karakaş, 2002: 38).

1951 tarihinde Federal Almanya, Belçika, Fransa, Hollanda, İtalya ve Lüksemburg'un imzaladıkları Paris Anlaşması'yla Avrupa Kömür-Çelik

Topluluğu'nun kurulması, ardından 1957 Roma Anlaşması'yla hukuki temelleri atılan Avrupa Birliği fikri ve yine 1968 yılında 6 ülke arasında Gümrük Birliği'nin kurulması ve nihayet 1992 Maastrich Anlaşması'yla üye ülkeler arasında giderek supranasyonal bir örgütlenme haline gelmiştir.

Avrupa Birliği düşüncesi tarihsel bir ideal niteliği taşımaktadır. Birleşmeye dönük ilk çabaların daha çok hukuki birlikteliği sağlayacak anayasal ve yasal düzenlemelerin gerçekleştirilmesi yönünde olmuştur (1957 Roma Ant.). Ardından üye ülkelerarasında ortak pazar kurulması, ekonomik politikaların uyumlaştırılması, yaşam düzeyinin yükseltilmesi, Gümrük Birliği'nin kurulması, tarım, ulaşım ve yatırım bankalarının devreye girmesiyle de kıtada ekonomik bütünleşmenin sağlanması amaçlanmıştır. Siyasal birliğin sağlanması ise, 1992 Maastricht anlaşmasıyla gündeme gelmiştir. Söz konusu anlaşma; siyasal entegrasyon politikalarının etkinleştirmek amacıyla; uyumlaştırmaya yönelik ileri düzey politikalar belirlenmiştir. Ekonomik ve parasal birliğin tamamlanması, ekonomik açıdan görece sorunlu ülkelere yardım sağlanması, ortak dış politika, savunma ve güvenlik politikaları, federalizm yerine sıkı birlik, sosyal politikalar, Avrupa Parlamentosunun yetkilerinin artırılması ve ortak vize uygulaması, Avrupa Birliğinin temel dinamikleri olmuştur (a, g, e., 105).

Avrupa Birliğine yönelik bütünleşme adımları tarihsel gelişim açısından şu sıralamayı izlemiştir.

1- Hukuki Bütünleşme: 1957 Roma Anlaşması'yla ilk adım atılmış, üye ülkelerarasındaki yasa ve anayasa farklılıkları giderilerek hukuki birlikteliğin alt yapısı hazırlanmıştır.

2- Ekonomik Bütünleşme: 1968 Gümrük Birliği, üye ülkelerarasındaki para politikalarının birleşmesini amaçlamıştır.

3- Siyasi Bütünleşme: 1992 Maastricht anlaşması, Avrupa Birliği için siyasal çerçeve çizmesi bakımından önem taşır. İşbirliği, güvenlik ve dış politika konusunda ortak bir stratejiyi belirleyecek ilk adımlar atılmıştır .

4- Askeri Bütünleşme: Politik açıdan yapılan girişimler, NATO'dan bağımsız sadece Avrupa kıtasının savunma ve güvenliğini sağlayacak bir askeri birlik (Eurocop) kurulması fikri hâlen hayata geçirilememiştir.

Değişen Küresel Jeopolitikte Avrupa Birliği'nin Artan Önemi

Uluslararası sistemin yapısını belirleyen temel faktör, uluslar arası güç dengesidir. Tarih boyunca güç dengesinin sürekli bir değişim göstermesi, uluslar arası sistemin yapısını da etkilemiş ve sistem gücün tek elde merkezileştiği "tek kutupluluktan" (Roma İmparatorluğu dönemi), temel güçlerin bulunmadığı bir kutupsuzluğa (19. Yüzyıl Avrupa'sı), gücün iki süper elde merkezileştiği "iki kutupluluktan" (II.Dünya

Savaşı sonrası) çok kutuplu bir dünya modeline doğru gidilmiştir (Şen, 1992: 299). 1989'da Berlin Duvarı'nın yıkılmasının ardından Sovyet Rusya'nın da yıkılmasıyla, çift kutuplu dünya yerini, Amerika'nın başını çektiği tek kutuplu bir dünya düzenine bırakmıştır. Bu durum global siyasetin güç dengesini yeniden dönüştürmüş ve tek kutuplu bir dünyada yaşamının faturaları geçen 15 yıl içinde Amerika tarafından, Irak ve Afganistan gibi ülkelere çok ağır bedellerle ödetilmiş ve halen ödetilmektedir.

İki kutuplu sistemin sona ermesiyle birlikte, tüm ulusal güçlerini mensubu buldukları blok ve ideolojiye göre yönlendiren ve politikalarını da bu çerçevede şekillendiren devletler, karşılaştıkları yeni ve ani değişim sonrasında karşı karşıya kalacakları tehditlerin ne olduğu konusunda arayışlarını sürdürürken, sabit kalan tek şey, devletlerin ulusal menfaatleri olmuştur (Tezkan, 2000: 10-12). Bu menfaat ortamında Amerika, her türlü uluslar arası hukuk ve meşruiyet kurallarını ihlal ederek global düzenin bekçiliğine soyunmuştur.

Medeni dünyanın küresel ölçekli değer yargılarını, başka bir deyişle yeni dünya düzeninin etik standartlarını oluşturmaya çalışan ABD'nin, artık post-modern bir sürecin yeni siyasal/politik yapılanması olarak İmparatorluğa doğru evrildiğini iddia eden Hardt ve Negri; sürecin artık sadece bir olgu olarak değil; aynı zamanda tek bir ulus-üstü politik iktidar figürü tasarlama yönündeki tüzel yapılanma (Hard ve Negri, 2000: 33) açısından bakılması gerektiğini belirtmişlerdir. Yine Hardt ve Negri'nin deyişiyle; "Aslında yeni dünya düzeninde egemenlik, yeni bir biçim almış, tek hükmetme mantığı altında birleşmiş bir dizi ulusal ve uluslar üstü organdan oluşmuştur". Bu yeni küresel egemenlik biçimine imparatorluk adını veren Negri, özellikle ulus devlet egemenliğinin gerilemesinin ve giderek ekonomik ve kültürel mübadeleleri düzenlemekten aciz hale gelmesinin, ortaya çıkmakta olan imparatorluğun ilk belirtilerinden biri olarak değerlendirilebileceğini iddia etmiştir. (Hard ve Negri, 2000: 18)

Hardt ve Negri, yaşanan sürecin ABD'nin küresel hegemonyasından ibaret olduğunu, ABD'nin artık ulus devletten çıktığı, emperyalist egemenlik biçimini de aşarak, imparatorluğa doğru evrildiğini belirtir. Nitekim emperyalizmin aksine imparatorluğun, toprak temelli bir iktidar merkezi yaratmadığı gibi sabit sınırları ya da engelleri de tanımadığını, imparatorluğun giderek bütün yerküreyi kendi açık ve genişleyen hudutları içine katmakta olan merkezsiz ve topraksız bir yönetim biçimi olduğunu ifade eder. "İmparatorluk, değişken komuta ağları yoluyla melez kimlikleri, esnek hiyerarşileri ve çoklu mübadeleyi idare ettiğini, emperyalist dünya haritasındaki ayrı ulusal renklerin imparatorluğun küresel gökkuşağı içinde eridiğini ve kaybolduğunu; bu durumun günümüz ABD'nin küresel yönetim politikasının bir açılımından başka bir şey olmadığında" (Hard ve Negri, 2000: 19) ısrar eder. Dolayısıyla iki kutupluluğun sona ermesi ve değişen konjonktüre bağlı olarak devletlerin dünya politikaları yerine bölge politikalarına (Falk, 2001: 83-104) önem vermeleri sonucunda dünyaya egemen olmanın koordinatlarını belirleyen teorilerin

geçerliliği ve uygulanma sahaları bakımından da bir gerileme söz konusu olmuştur (İlhan, 1999: 16).

Böyle bir sürecin içine itilen günümüz dünyasında yaşananlara ses çıkarma ve bu acımasız imparatorluğa karşı adalet, barış, eşitlik ve insan hakları temelinde yeni bir düzeni tesis etme yükümlülüğü birilerine düşmektedir. Dünyamızın politik bir kırılmaya uğradığı/uğratıldığı bu süreçte, kimi kesimlerin iddia ettiği gibi; Avrupa Birliği, demokrasi ve insan haklarıyla alternatif siyasal bir güç olma potansiyelini daha da önemli hale getirmiştir. Gerçekten de gerek 480 milyona varan üretken nüfusuyla dünya ithalatının %21'ini, ihracatının da % 20'sini gerçekleştirmesi ve dolayısıyla dünyanın en büyük ikinci ekonomik gücü olması, gerekse dış politika-da yaşanan sorunların çözümünde askeri müdahalelerden ziyade uzlaşmaya dayalı politik bir tavır takınması açısından Birliğin önemi daha da artmıştır.

Değişen küresel jeopolitikte Avrupa'nın günümüzde sadece ticari ve hukuki bir birlik olmanın ötesinde anlam ifade etmeyen, değişen koşullarda dünya siyasetinde meydana gelen çatışma ve savaşlarda sözü bile geçerli olmayan bir Birliğin de hiçbir anlamı olmayacağı aşikardır. Geleceğin global siyasetinde aktif bir rol alarak dünya barışının sağlanması için hem askeri hem de siyasi açıdan da örgütlenmesi gereken Birliğin, Türkiye'yi içine alacak bir genişlemeyi de yapması kaçınılmazdır. Bu gerçeği bilen Avrupa entelektüelleri de siyasetçilerden farklı olarak, Türkiye'nin içinde bulunduğu jeopolitik koşulları iyi tahlil ederek Birliğe alınması gerektiğini vurgulamışlardır.

Avrupa Birliği'ni federal bir politik yapı çerçevesinde süper bir devlete doğru ilerlemesini durduracak, hâlen izlediği federalleşme çizgisini radikal bir şekilde değiştirecek bir gelişme de Türkiye'nin AB'nin tam üyesi olmasıdır. Bu durumda, AB için federalleşme süreci sona erecek ve AB politik bir süper güç olma iddiasını terk ederek, gelişmiş bir ekonomik bölge, konfederal bir süreç olmanın ötesine geçemeyecektir. T. G. Ash, bu iki farklı politik projenin özünü ve Türkiye ile ilgili bağlantısını şöyle anlatmaktadır. "Boğaziçi'nin kapılarında iki mantık çatışmaktadır. Birlik mantığı ve barış mantığı. Eğer Avrupa projesi ile süper güç olma talepleri olan iç bütünlüklü bir politik yapı oluşturulmaktan bahsediliyorsa, Boğaziçi'nin bu yakasında durmalıyız, en azından bir on yıl daha. Ama demokrasiyi, insan haklarına saygıyı, zenginliği ve böylece dünyanın en tehlikeli bölgesinde barış şansını geliştirmenin acil olduğunu düşünüyorsak, büyük adımlarla bu köprüyü geçmeliyiz" (Garton: 2002: 14).

Avrupa'nın yarım yüzyıllık birlikteliğinin bu biçimde, yani hukuksal bir birlik olarak devam edemeyeceği gerçeği her geçen gün daha yoğun bir biçimde kendisini hissettirmektedir. Nitekim, 11 Eylül sonrasındaki dünya siyasetinin klasik strateji yaklaşımı olan savunma prensibi ilkesi, yerini güvenlik kaygısı ortamından dolayı saldırı ağırlıklı bir strateji savunmasına bırakmıştır. İlk kez ABD'nin uyguladığı bu

strateji değişikliği, Avrupa Birliği'nin artık üzerinde en çok durduğu konu olmuş ve askeri bir birlik olma yolunda (Avrupa'nın Savunma ve Güvenlik Stratejisi) planı tartışılmaya başlanmıştır.

Birliğin Önündeki Engeller ve Almanya'nın Konumu

Tarihsel bir ideal olan Avrupa Birliği düşüncesi, yukarıda belirlenen hedefe/hedeflere ne kadar ulaşmıştır? Avrupa Birliği süreci dinamik yönünü sürdürerek söz konusu idealine (tam birliğe) siyasal bir kimliğe dönüşebilecek midir? Küresel dünyanın önderliğine soyunan Birliğin, günümüzün jeopolitik ve jeostratejik koşulları içinde yakaladığı liderlik fırsatını değerlendirebilecek midir?

Avrupa Birliği'nde gelinen süreçte, gerek üye ülkeler arasında varolan kültürel siyasal sorunlar ve Almanya'nın özel konumu, gerekse Birliğin hâlen bir kimlik krizi içinde çok ağır bir varoluş ve meşruiyet sorunu yaşamaya devam etmesi, siyasal bütünleşmeyi zora sokan en önemli etkenler olmuştur. Avrupa Anayasası'na Fransa ve Hollanda halkı tarafında büyük oranlarda ret oyu çıkması, Birliğin genişleme politikasını durdurma aşamasına getirmiş, Avrupa nereye koşuyor sorusunu da beraberinde gündeme getirmiştir.

Avrupa Kıtası, gerçek anlamda askeri ve siyasi bir birlikteliği sağlayamayacaktır tezini şu gerekçelere dayandırabiliriz: Avrupa ülkelerinin, başta tarihsel ve kültürel dünyalarından kaynaklanan farklılıklar, söz konusu ülkeler arasındaki birleşmeyi engelleyecek en önemli etkenlerdir. Bu açıdan birliğin önündeki engelleri kültürel, siyasi ve Almanya'nın özel konumu olmak üzere 3 başlık altında irdeleyebiliriz.

1-Kültürel Nedenler

Avrupa, etnik, dinsel ve dilsel açılardan heterojen bir toplum yapısına sahip, farklılıklarla örülmüş bir kıtadır. Kavimler Göçü (375) söz konusu kıtanın homojen toplumsal yapısını değiştirmekle yetinmemiş, Roma İmparatorluğu'nun yıkılmasına neden olarak Hıristiyan dünyasında Katolik ve Ortodoks olmak üzere iki ayrı mezhebe bölünmesine de neden olmuştur. Avrupa'nın etnik yapısını değiştiren bu olay, günümüz Avrupa milletlerinin temellerini atmıştır.

Avrupa Birliği üyesi ülkeler arasındaki kültürel farklılıklar M. Touraine'ye göre, Birliğin bütünleşmeye doğru evrimini zorlaştırmıştır. Bu açıdan Avrupa ülkelerinin önündeki en büyük engel felsefi dünya görüşlerindeki kapatılmaz ve örtüşemez olan düşünsel farklılıklardır. Söz konusu ayrıklık 1980'li yılların sonuna kadar devam etmiş, bu iki anlayıştan biri Fransız anlayışı, jakoben anlayıştır ve Avrupa'nın inşasını, Fransız devletinin taşraya egemen bir merkezi öngören piramit şeklindeki yapısal modeline göre tasarlamaktadır. Öteki ise, Alman modeli diye nitelenebilecek, ademi merkezîyetçi modeldir ve sonuçta kendini dayatmaktadır (Tourane, 1997: 247).

Kültürel bilinç farklılığı, Avrupa ülkelerinin algısal düzlemlerini ve buna bağlı yaşam pratiklerini ve inanç biçimlerini de belirlemektedir. Touraine'ye göre;

Fransızlar ve Almanlar, Avrupa'yı kendi imgelerine göre düşünme eğilimindedirler. Nitekim güvenlik politikası üzerindeki tartışmalarda, Fransızlar kurumsal kaynaşmanın düzenlenmesiyle ilgili kaygılarını ön plana çıkarırken, Almanlar bunun ille de etkisiz olmadığını düşünüyorlar. Ulusal bilinç, ulusal devlet konusunda da bu iki ekol sürekli karşı karşıya gelmiştir. Örneğin Fransız devriminden kaynaklanan yaklaşım, ulusu iradi olan ortak bir duygu çerçevesinde değerlendirirken, Alman romantik milliyetçiliği ise ulusçuluğu tarihsel organik bütünlük anlayışıyla yaklaşmıştır (Aytekin, 1994: 25).

Bugün Avrupa ülkelerinin Almanya öncülüğünde gerçekleştirilmekte olan birliğe yönelik kaygılarının temelinde de söz konusu bu kültürel farklılığın yarattığı Alman korkusu ve Almanya'nın emellerinden vazgeçmemesi düşüncesi yatmaktadır. Bu durum, benzer kültürel değere sahip ülkelerarasında işbirliğini yaygınlaştırırken aynı zamanda Birliğin de bölünmesine ve politik açıdan farklı çizgilere kaymasına da neden olmaktadır. Nitekim, Benelux ülkeleri, Nordik ülkeleri, Akdeniz Grubu ile Cermen kültürünün egemen olduğu ülkeler adeta ayrı ayrı kümelenmekte ve belli konularda aynı doğrultuda ortak tutum belirlemektedirler.

Birlik, henüz bir çok konuda tam üyeleri arasında ortak tavır geliştirmede yetersiz kalırken bölge ya da alt-bölge grupları kendi içinde nispeten daha tutarlı ve dayanışma içinde tavır alabilmektedir. Bu kapsamda, AB'nin Akdeniz kulübü üyeleri Cermenik Doğu'ya doğru genişlemeyi dengelemek için İspanya, Portekiz ve İtalya gibi ülkeler Türkiye gibi nispeten güçlü Akdeniz ülkeleriyle ilişkilerin derinleştirilmesini savunuyorlar. (Öğütçü, 1998: 54) Öte yandan Avusturya ve Fransa gibi Hıristiyan muhafazakar ülke yönetimleri Türkiye'yi dışlayıcı bir politika içine girebilmektedir. Yine birliğin önemli üyelerinden İngiltere Avrupa Birliğinden çok Amerika yanlısı davranabilmektedir.

Avrupa Birliği'ni etkileyen diğer önemli bir kültürel unsur din/mezhep farklılığıdır. Din, sosyal hayatı belirleyen başat bir etken olmasa da, ülkelerarasında karmaşık bir dini örgütlenmenin ve farklı mezheplerin bulunması, önemli bir ayrışma noktasını da beraberinde getirmiştir. Katolik Güney ülkeleri ile Protestan, Ortodoks kökenli Doğu ve Kuzey ülkeleri arasında mezhep düzeyindeki anlaşmazlıklar, yıllar boyunca süren savaşlara (30 ve 100 yıl savaşları, Katolik-Protestan savaşları) neden olmuştur. Halen Kuzey İrlanda ile Britanya arasında yaşananlar bir mezhep savaşıdır. Koso-va Savaşı da benzer biçimde dini farklılıklardan ortaya çıkmıştı.

Son zamanlarda bölgesel nitelikli etnik temelli taleplerin daha yoğun biçimde gündeme gelmesi Avrupa'daki birliğin önünü tıkayan diğer önemli bir faktör olmuştur. Kültürel bir olgu olarak kimliksel talepler, Avrupa'daki ulus devlet modelini aşındırmaya başlamış, farklılıkların yarattığı toplumsal gerçeklik, her geçen gün daha da dönüşmeye ve çözülmeye başlamıştır. Başta İspanya'da Bask bölgesinin bağımsızlık mücadelesi, Belçika'nın kuzeyinde Flamanca, güneyinde Valonya

bölgesinin talepleri, İskoçya ve Galler'in durumları, İngiltere-İrlanda sorunu etnik temelli taleplerin bağımsızlık mücadelesi olarak ön plana çıkmakta, bu durumda Avrupa'nın birliğine yönelik çabalarını sekteye uğratmaktadır.

Özetle, Avrupa Birliği düşüncesi, reel bir proje olarak hayata geçirilmiştir. Ancak, birliğe doğru belirlenen hedeflere varılmada ortaya çıkan farklı politikalar, söz konusu üye ülkelerarasındaki ortak çıkarların farklılıklar temelinde biçimlenmesinden kaynaklanmıştır. Avrupa ülkelerinin ortak bir çıkarda birleşmemesinin ardında, her ülkenin tarihsel ve toplumsal gerçekliklerinin farklı uzamlarda ve farklı siyasi, askeri ve ekonomik yapılaraya sahip olmayla da doğrudan ilişkili bir süreç vardır. Bu açıdan üye ülkeler arasındaki etnik, dini ve felsefi farklılıklar, kültürel bir gerçeklik olarak farklı politikaları yaratmakta, bu durum da birleşmeyi engelleyerek tam birliğe yönelik belirlenen hedefe ulaşmayı engellemektedir.

2-Siyasi Nedenler

Avrupa ülkeleri arasındaki güç dengelerini belirleyen jeokültürel, jeostratejik ve jeopolitik parametrelerin eşitsiz biçimde dağılmış olması, söz konusu üye ülkeler arasındaki çıkar ilişkilerinin farklı politik zeminlerde/farklı siyasi tercihlerde bulunmasına yol açmıştır. Bu durum, Birliğin kurumsallaşma aşamasında bile sancılı bir süreci beraberinde getirmiştir. Gerçekten de Birliğe ilişkin her genişleme adımı sancılı olmuş, üye ülkeler arasında başta tarım, silahlanma, nükleer enerji, sosyal haklar, işsizlik, ortak güvenlik ve dış savunma gibi bir çok konularda hâlâ ortak bir tutum belirlenememiştir. Örneğin Birliğin Doğu'ya doğru genişleme kararı bile üye ülkeler arasında uzun süren pazarlıklara ve tartışmalara yol açmış ve ortak bir kararda buluşma zemini yaratılamamıştır. Özellikle Türkiye'nin üyeliği konusunda müzakere tarihi alınması bile üye ülkeler arasında ciddi anlaşmazlıklara yol açmıştır. Aslında Avrupa Birliği, kurulduğu ilk günden bugüne kadar kendi içinde ortak bir tutum sergileyememiştir. Nitekim entegrasyon hedefi yolunda en önemli adım olarak bilinen Maastricht Anlaşması bile, 1 Ocak 1993 tarihinde yürürlüğe girebilmiştir. Ancak, anlaşmanın onaylanmasına ilişkin tartışmalar uzun bir süre gündemde kalmış, kimi devletler (Fransa) söz konusu anlaşmanın uzun tartışmaların ardından az bir farkla uygun bulunmasına karar vermiştir. Nice Sözleşmesi'nin İrlanda'nın halk oylamasıyla reddedilmesi de Birlik içinde sıkıntı yaratmıştır. Ortak para birimine (Euro)'ya İngiltere hala katılmamıştır. Maastrich sözleşmesini önce yaptığı halk oylamasıyla reddetmiş olan Danimarka, daha sonra bazı çekincelerle beraber evet diyebilmiştir. Ortak Anayasa çabaları Başta Fransa olmak üzere Hollanda reddetmiş diğer üye ülkeler ise referandumu askıya almışlardır.

Avrupa ülkeleri arasında yaşanan diğer önemli bir sorun; ortak bir dış politika ortaya koyamamalarıdır. Kıta Avrupasındaki büyük güçleriyle Almanya, Fransa ve İtalya ile Anglo-Sakson ekseninin temsilcisi İngiltere arasındaki sık sık siyasal davranış ve tavırdaki ayrışmalar yaşanmaktadır. Nitekim bunu en somut ve etkili

biçimde 1990'lı yıllardan sonra Körfez savaşı ve sonrasındaki Irak müdahalelerinde görmek mümkündür. İngiltere'nin, ABD'nin Ortadoğu jeopolitiğinde yardımcı güç olarak yer alması, Avrupa Birliği'nin, özellikle Almanya ve Fransa açısından ortak siyasal tavır ve ortak jeopolitik hedefler geliştirme yönündeki zorlukları açığa çıkarmıştır. Böylece siyasal alanda Avrupa Birliği'nden söz ederken, İngiltere'nin dahil olmadığı ve özellikle de Fransa ve Almanya ekseninde gelişen siyasal refleksler ve öncelikler ön plana çıkmıştır.

Esasen İngiltere'nin Avrupa Birliği içindeki konumu tarihsel açıdan da hep farklılıklar içermiştir. Nitekim İngiltere, Avrupa Birliği'ne uzun yıllar sıcak bakmamış ve temelleri 1957'de atılan Birliğe, ancak 1973'te üye olabirmiştir. İngiltere, üye olma sürecinde 1960'ların sonunda Fransa'nın vetosuyla karşılaşmış, De Gaulle İngiltere'yi Avrupa Topluluğu içinde Amerika'nın Truva atı gibi görmüş ve üyeliğine karşı çıkmıştır (Öymen, 2000:130).

Avrupa Birliği'nin ortak dış politika konusunda zaman zaman birbiriyle örtüşmeyen siyasal tutumları, Bosna Savaşı'nda da belirgin biçimde gözlenmiştir. Bosna Savaşı'nda İngiltere ve Fransa, açık olmasa da, Sırbistan'ı desteklerken, diğer taraftan Almanya, Hırvatistan'a destek vermiştir. Ancak, Avrupa Birliği Kosova savaşında ortak bir dış politika izleyememesinin yanında savaşın bitirilmesinde de ortak bir tavır sergileyememiştir. Bu durum, Avrupa'nın güvenlik konusunda yine ABD'den yardım istemesine neden olmuştur.

Avrupa ülkeleri arasında ortak bir dış politikanın oluşturulamaması, üye ülkeler arasında siyasal birliği engellemiştir. Ancak, söz konusu Birliğin ortak dış savunma ve güvenlik konuları başta olmak üzere, tek politik tutum, siyasal irade ve güçlü bir birlik görünümü verememelerinin altında yatan neden; ülkeler arası tarihsel düşmanlıkların hafızalara kazınmış olması, üye ülkelerin birbirine özellikle bu oluşumun başını çeken Almanya'ya güvenememesi, kültürel farklılıkların yarattığı stratejik ortaklıklardan kolayca vazgeçilememesi gibi daha derinlerde yatan nedenlerde aranmalıdır.

Bu şartların yarattığı ayrıklıklar, mevcut birliğe yönelik çabaları engelleyememiş ve her geçen gün siyasal entegrasyona ilişkin ciddi ve önemli adımlar atılmıştır. Bu oluşumun başını başlıca üç önemli aktör üstlenmiştir. Buna göre, Almanya, Avrupa'nın ekonomik lokomotifini görevini, Fransa, bağımsız Avrupa ruhunun temsilciliği görevini, İngiltere ise Avrupa'da ABD'nin Truva atı görevini üstlenmiştir. Oysa Avrupa 480 milyona varan nüfusuyla dünyanın en büyük ticaret gücüne sahip, ABD'den % 25 daha fazla ticaret yapan, Japonya'nın ise iki katından fazla ticaret hacmine ulaşmaktadır. (Yılmaz, 2002: 164).

Avrupa Birliği'nin kendi içinde ayrışan jeopolitik reflekslere karşın, Fransa ve özellikle de Almanya, ekonomik potansiyellerini ve Avrupa kıtasının özellikle batısında olgunlaşan kültürel gücünü arkasına alarak, küresel çapta söz sahibi olma ve siyasal etki oluşturabilme arzuları beslediği söylenebilir. Özellikle Almanya'nın

AB içindeki nüfus ve ekonomik güç bakımından taşıdığı ağırlık ve son yıllarda özellikle yüksek teknolojik gelişmesini artırabilme çabaları gözden kaçmamaktadır (Hacısalihoğlu, 2001: 81).

Birliğin başını çeken Fransa ve Almanya, her ne kadar ortak dış savunma ve dış ilişkilerde benzer politik tutumlarda bulunup Birliğin önündeki en önemli aktörler görüntüsünü verseler de, başta Avrupa'nın tek nükleer gücü olan Fransa'nın, bu alanda Almanya'ya olan üstünlüğü, iki ülke arasındaki silahlanma yarışı, AB bütçesine katkı, tarım destekleme politikaları konuları gibi ciddi fikir ayrılıkları da yaşanmaktadır. Buna rağmen Almanya ve Fransa; başta Portekiz, Hollanda ve Danimarka'nın karşı çıkarak İngiltere'ye destek verdikleri ve NATO'ya tabi kılınmasını istedikleri, Fransa'nın ise tamamen bağımsız olunmasında ısrarlı olduğu, Almanya'nın ise bu iki durum arasında bir konumda bulunmasını istediği "Avrupa Ordusu" projesi nihayet Fransa ve Almanya'nın ortak girişimiyle hayata geçirilmiş, bu durum beraberinde NATO'daki ABD egemenliğine bir seçenek yaratarak küresel bir ayrışmaya eğilimli oldukları ve siyasal birliğin sağlanmasında üzerlerine düşeni yaptıkları izlenimini de vermiştir. Bu çabaların siyasal veya askeri güç oluşturma girişimini başlatması açısından önemli görülmesine karşın, sürecin Avrupa ülkelerinin görece üstünlüklerinin, onları tek bir Avrupa devletine dönüştürmeye yetmeyeceğini iddia eden H. Kissenger; küresel sahnede birleşik tek Avrupa'nın işleminin, otomatik olarak uygulanabilecek ortak bir kılavuzları olmadığı için de, mümkün olmayacağını belirtmektedir (Kissenger, 2002: 15).

Avrupa devletleri arasındaki amansız rekabet, siyasal, ekonomik ve kültürel potansiyellerin eşitsiz dağılması, güç ilişkilerini de etkilemektedir. Birlik içindeki üye ülkelerin GSMH'ları, söz konusu güç dengesini belirleyen en önemli parametre olarak kabul edilmektedir.

Avrupa Birliği ülkeleri ve GSMH'ları (Birliğin Gelir Farklılıkları)

GSMH (Gayri Safi Milli Yılı İçi Hasıla) (Milyar Euro)

Ülkeler	2000 Yılı	2001 Yılı
Belçika	243.90	255.170
Danimarka	170.60	178.00
Almanya	2053.10	2147.20
Yunanistan	123.20	132.10
İspanya	595.80	630.60
Fransa	1410.70	1476.00
İrlanda	94.80	104.90
İtalya	1150.60	1206.70
Lüksembourg	18.70	20.20
Hollanda	395.70	424.50
Avusturya	203.70	211.30
Portekiz	110.10	116.90
Finlandiya	128.10	135.70
İsveç	242.40	255.90
İngiltere	1518.50	1591.60

Kaynak : Hacısalihoğlu, Yeni Dünya Düzeni ve Türkiye, *a. g. e.*, s.90.

3-Almanya'nın Konumu

Güz 2005

Yeni dünya düzeninin konsepti içinde Almanya, hiç şüphesiz geleceğın en önemli aktörlerden biri olmaya adaydır. Almanya gerek Avrupa tarihinde gerekse dünyadaki global düzlemde gerçekleşen önemli tarihsel kırılmalarda, devrimlerde, savaşlarda hep başrol oynamıştır. Tarihsel ve kültürel değerlerindeki dinamik, gelişmeci ve ilerlemeye dayalı yapısının yarattığı teknolojik gelişmişlik düzeyi, Almanya'nın rakip güçler arasındaki lider konumunu pekiştirmekle kalmamış, tüm dünyaya hakim olma idealini gerçekleştirme adına yeni savaşların başlamasına da neden olmuştur. Nitekim I. ve II. Dünya Savaşları, Almanya'nın askeri ve politik açıdan güçlenmesinin yarattığı liderlik arzusunun, Nazi idealizmini gerçekleştirme adına kalkıştıkları savaşlardır. İdealizmin sadece felsefi bir öğreti olarak algılanılmadığı Alman toplumunda, güçlü olmanın, lider olmanın da ideolojisini oluşturmuştur. Bu açıdan Alman toplumu dünyada en çok üretim yapan toplum olmuştur.

Yeni dünya düzeninde alternatif egemen bir güç olacak olan Almanya'nın başarı- lı ve güçlü olmasında en önemli etken olarak, zengin bir sanayi, teknik bilgi ve kültür mirasına sahip olması yanında, özellikle ABD'nin II. Dünya Savaşı ardında Marshall Planı doğrultusunda karşılıksız denilecek nitelikte yaptığı yardımlar gösterilebilir. Özellikle üretim sistemindeki büyük karteller ile bol miktarda küçük ve orta boy işletme arasında işbirliğinin mükemmel düzeyde örgütlenmiş olması da en önemli etkenlerden birini oluşturmuştur. Sertel'in deyişiyile; Almanya'da merkezileşmiş idare geleneği, sanayi, bilimsel ve teknik araştırmalara önemli devlet yardımları ile sosyal devlet geleneği, savaştan sonra bunun serbest piyasa ekonomisiyle bağdaştırılması, böylece bir Batı Alman modelini ortaya çıkarmış: "Sosyal Pazar Ekonomisi" Nazi Almanyasından miras kalan büyük askeri stratejik güç olmuştur (Sertel, 1999: 78). Ancak bu gelişmelerle beraber, Almanya'nın tarihsel açıdan Büyük Alman İmparatorluğunu kurma özlemi, Nazi değerlerini yayma ideali, Hitlerizm, Nazizim, I. ve II. Dünya Savaşları'na neden olması; Avrupa'daki tüm ülkelerin Almanya'dan korkmasına ve Almanya öncülüğünde sürdürülmekte olan Avrupa Birliği genişleme çalışmalarında, üye ülkelerarasında kaygılara yol açmasına neden olmuş bu da gelişen sürecin daha ağır, temkinli ve dikkatli adımlarla ilerlemesine yol açmıştır.

Fransa, Almanya'ya ilişkin şu tür soruları daha fazla sorma ihtiyacını hissetmiş ve gündeme getirmiştir. Avrupa Alman mı olacak? Hitler Almanya'da başka bir görünüm altında yeniden mi sahneye çıkıyor? İki Almanya'nın birleşmesi gerçekten de somut bazı rahatsızlıkları otaya çıkarmıştır (Belek, 1992: 79). Bundan dolayı, Avrupa devletleri ellerinden geldiği kadar Almanya'nın güçlenmesini engellemeye çalışmışlardır.

I. Dünya Savaşı sonrası yenilen Almanya, Versailles Antlaşması'yla, ödenmesi olanaksız ağır savaş tazminatlarına mahkum edilmiştir. Savaş suçlusu ilan edilmiş, sömürgeleri elinden alınmış, toprakları küçültülmüş, orduları dağıtılarak silah üretmesi ve satın alması yasaklanmıştır. İngiliz politikacı Sir Abckland Geddes'in sözleri o günlerdeki Almanya'ya olan bakışını da yansıtmaktaydı. "Almanya'yı bir

limon gibi son damlasına kadar sıkacağız. Ellerinden son kuruşlarını alana dek ceplerini boşaltacağız” (Aydoğan, 2003: 145).

Avrupa'nın Almanya'dan çekinmesi, Almanların tarihsel emellerini hala besliyor olmasında, Nazizmin ulusal bir dava olarak güncelliğini koruyor olmasından ve Almanya'nın dış politikasının temelinde de dünya savaşlarında kaybettiği topraklarını geri alma tavrı içinde bulunmasından kaynaklanıyor. Nitekim, Almanya 1918'den beri sürdürdüğü çalışmalarda bütün diğer ülkelerdeki ulusal azınlıkları “Halk Grupları” adı altında toplamakta, bütün Avrupa'da Alman asıllı halk grupları için de diğer etnik azınlıklar için de artan haklar verilmesini talep etmekte, Alman azınlıkların buldukları bölgelerde kalarak Alman hududu bitişiğinde veya gerilerde Alman etkinliğinde bölgeler veya adalar oluşturarak, Alman olmayan halk gruplarını da siyasi içerikli haklara kavuşturup ulusal devletleri zayıflatmak suretiyle çevresindeki birinci kuşak, ikinci kuşak ülkeleri ufalamak ve kendi etkinliğini artırmak amacıyla hareket etmiştir. Almanya, Avrupa Birliği mevzuatında yaptığı düzenlemelerle bu alanda önemli mesafeler almaktadır. Örnek olarak; Avrupa konseyinin benimsediği “Bölgesel ve Azınlık Dilleri Avrupa Şartı” bölgesel ve azınlık dillerinin özel ve kamu yaşamında kullanımını öngörmektedir. Başlangıçta bu anlaşmayı imzalayan Fransa, bu kararın uygulanması halinde Fransa'nın Basklar, Katalonyalılar, Korsikalılar, Briteaya'lılar, Alsalsılar bölgelerine bölüneceğini düşünerek, Konsey anlaşmasının Fransız yasalarına aykırı olduğu kararı almıştır. Almanya bunu gerçekleştirme peşindedir (İlhan, 1999: 168).

Polonya, Macaristan ve Çek Cumhuriyetinin Avrupa Birliği üyeleri arasına alınması, bu ülkelerdeki Alman azınlığını Almanya ile ilgili ilişkisini gerçekleştirmiş oldu. Yugoslavya'nın parçalanmasında Hırvatistan ve Slovenya üzerindeki çalışmaların etkisini düşünmek de yanlış olmaz. Artık Almanya Hırvatistan ve Slovenya vasıtası ile Batlık Denizi ile Adriyatik'i (Akdeniz) karadan irtibatlandıran bir etkinliğe kavuşmuştur (a. g. e., 168).

Avrupa içindeki güç dengesi dört ülkeyi ekonomik ve askeri açıdan “büyük güç” olarak öne çıkarmaktadır. İngiltere, Fransa, Almanya ve İtalya. Bu süreçte ekonomik olarak en güçlü konumda olan Almanya, askeri güç açığını ve bölgedeki egemenlik iddiasını sürdürmenin bir koşulu olarak, bağımsız bir nükleer güç oluşturmaya kadar vardırırmak isteyecektir. İngiltere, Fransa ve Amerikanın tedirginlikleri de bu noktada yüzeye çıkmaya adaydır. Bütün bu gelişme ve çıkar gerilimleri Avrupa'ya “Birlik” yerine “Çok kutupluluk” a aday bir duruma getirebilir (Yavuz, 2002: 268).

Almanya, bu durumda tek kutuplaşmanın başını çekse de Fransa'nın son zamanlarda bağımsız bir Avrupa kurma projesini daha somut bir biçimde gündeme getirmesi, bu yöndeki çok kutuplu yapılaşmanın artabileceği şüphesini doğurmuştur. Nitekim, çoğul bir güç ve kıtalar arasında kavşak olan Avrupa'nın, yalnızca ideolojik nedenlerle değil, aynı zamanda politik ve güvenlikle ilgili yapısal nedenlerle de,

ABD imparatorluğuna karşı gelmesi gerektiğini ifade eden ünlü Fransız Sosyolog A.Joxe'e göre; Avrupa'nın sosyo-kültürel çeşitliliğinin buluşma noktası olan Fransa gelecekteki Avrupa Cumhuriyeti'ni oluşturacak politik bilinçlenmelerin geometrik yeridir. Çünkü, Fransa, bir kavşak olmasına rağmen, evrensel bazı ortaklıklar etrafında üniter bir ulus olarak kurulmuştur (Joxe, 2003: 18).

Fransa'nın başta nükleer enerjilere sahip tek Avrupa ülkesi olmasına rağmen, Almanya kadar siyasi, ekonomik ve teknolojik nüfuza sahip olmaması, Almanya'yı ön plana çıkarmaktadır. II.Dünya Savaşı'ndan önemli kayıplarla çıkan Almanya; halen 80 milyonluk nüfusuyla bir çok Avrupa ülkesinin toplam milli gelirini aşan dev ekonomiyle bir süper güç olmayı başarmıştır. Hırvatistan ve Slovenya ile olan tarihi bağları, kültürel yakınlığını, Kosova savaşında Hırvatları destekleyerek Bismarck'tan beri Doğuya yayılma siyasetinin bir aracı olarak kullanmak istedi. Yine Almanya bugün, Avrupa Birliğini kendi önderliğinde birliğe doğru götürmektedir. Bugün güçlü olan Almanya, Avrupa Birliği'nde belirleyici olan güçtür. Dünyanın 3. büyük ekonomisine sahip olup, Avrupa topluluğu içindeki bütün imalatın yaklaşık üçte birini, Almanya tek başına gerçekleştirmektedir. Topluluğun, gayri safi milli hasılasına %28'e sahiptir. 1992'de birlik bütçesindeki payı 10 milyar doların üzerindedir. Bu miktar, İngiltere'nin yaptığı katkının üç mislidir (Aydoğan, a, g, e., 546).

Ekonomideki bu avantajlarına rağmen (Dünyada ikinci büyük güçtür) Avrupa Birliği, yukarıda saydığımız kültürel, siyasi ve Almanya'nın özel konumundan dolayı siyasal bir entegrasyona ulaşması kolay olmayacaktır. Kimilerine göre ortak bir dış politikası, bir ordusu, doğru dürüst bir bütçesi olmayan ve niçin genişlediğini kendisine izah etmekten aciz bir Birlik olarak, bir operet devletlerinin yönetim yetkilerinden fazlasına sahip olmayan Avrupa'nın birleşmesi mümkün görünmemektedir.

Samir Amin'e göre ise; yeni dünya düzeninde Avrupa için tek anlamlı çıkış yolu, kendi oluşumunu çok kutuplu bir dünya perspektifine bağlamaktır. Böylesi bir tercihin sağlayacağı özerklik marjı, sosyal planda Avrupa'nın hümanist geleneği doğrultusunda bir toplum projesi yaratılmasının da önünü açabilir. Elbette böyle bir tercih, Rusya, Çin ve Üçüncü Dünyanın geniş bölgelerine de benzer bir özerkliğin tanınmasını gerektirir. Bu da NATO defterinin kesin olarak kapanmasının, ona paralel olarak da Avrupa Birliği'nin kuruluşuna eşlik eden bir savunma gücünün oluşturulmasını gerektirir. Bütün bunların gerçekleşebilmesi için de, hem Avrupa çapında hem de dünya ölçeğinde Bretton Woods, Dünya Ticaret Örgütü (WTO) ve AMI gibi egemen kurumların yerini alacak, uygun yöntem ve araç ve düzenlemelerin oluşturulmasını gerekir. Oysa, liberal küreselleşme tercihindense yana olan Avrupa, kendi potansiyel ekonomik rekabet gücünü kullanmak yerine, Washington'un dümen suyuna girip onun emellerine alet olmuştur (Amin, 2000: 40).

Özetle: Avrupa ülkelerinin ticari ve hukuki birlikten, siyasi ve askeri birliğe doğru yönelebilmesi için çok önemli badireleri atlatması gerekecektir. Bunun-

la beraber, Birlik içinde yaşanan sorunların, çözümü için, (ülkelerarası güvenin) yaratılması, tarihsel düşmanlıkların unutulması, özellikle İngiltere'nin ABD'nin truva atı olmaktan, Almanya'nın da Nazi idealizminden, Fransa'nın ise tek Avrupa düşüncesinin kendi egemenliğinde ve öncülüğünde gerçekleştirme düşüncesinden vazgeçmesiyle mümkün olabilecektir.

Kaynaklar

- Alain Joxe, *Kaos İmparatorluğu*, (Çev.:I.Ergüden), İletişim Yay., İstanbul, 2003.
- Aslı Çırakman, "Avrupa Fikrinden Avrupa Merkezçiliğe", *Doğu Batı*, Sayı: 14, 2001.
- Aykut Çelebi, *Avrupa: Halkların Siyasal Birliği*, Metis Yay., İstanbul, 2002.
- Betül Çotuksöken, "Avrupa: Öznenin Doğum Yeri", *Doğu Batı*, Sayı:14, 2001.
- Denys Hay, *Europe :The Emergence of an Idea* (Edinburg 1968). Gerard Delanty, *Inventing Europe : Idea, Identity, Reality*, London:MacMillan, 1995, aktaran, Aslı Çırakman, "Avrupa Fikrinden Avrupa Merkezçiliğe", *Doğu Batı*, Sayı 14, 2001.
- Erdel Yavuz, *Evrensel Barış Şimdilik Uzak, Sabibini Arayan Barış*, (Der.:M.Kürkçügil), Everest Yayınları, İstanbul, 2002.
- Henry Kissenger, *Diplomasi*, (Çev.İ.H.Kurt), Türkiye İş Bankası Yay., İst., 2002.
- İ.Belek, E.Bilaloğlu, *Sosyalizm "Yeni Dünya Düzeni" Türkiye*, Sorun Yayınları, İstanbul, 1992.
- İ.Yaşar Hacısalihioğlu, *Yeni Dünya Düzeni Arayışı ve Türkiye*, Çantay Yayınları, İstanbul, 2001.
- Kürşat Ertuğrul, "AB ve Avrupalılık", *Doğu Batı*, Sayı:14, 2001.
- Marisol Touraine, *Altüst Olan Dünya*, (Çev.:T.Ilgaz), Ümit Yay., Ankara, 1997.
- Mehmet Ali Kılıçbay, "Tarihsizliğin Marjından Marjinalleştirilen Tarih Alanına: Avrupa'nın Kendini ve Dünyayı İnşa Etmesi", *Doğu Batı*, Sayı:14, 2001.
- Mehmet Ögütçü, *Yükselen Aya*, İmge Kitabevi, Ankara, 1998.
- Mehmet Yılmaz, *Güç Merkezlerinin Stratejik Yönelişleri*, Alaz Yay., İst.,2002.
- Metin Aydoğan, *Yeni Dünya Düzeni Kemalizm ve Türkiye II*, Otopsi Yayınları, İstanbul, 1999.

- Metin Aydoğan, *Yeni Dünya Düzeni Kemalizm ve Türkiye*, Kum Saati Yayınları, İstanbul, 2003.
- Micheal Hardt & Antonio Negri, *İmparatorluk*, (Çev.:A.Yılmaz), Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2000.
- Nermi Uygur, *İçi Dışıyla Batı'nın Kültür Dünyası*, Ara Yayınları, İstanbul, 1992.
- Onur Öymen, *Geleceği Yakalamak: Türkiye'de ve Dünya'da Küreselleşme ve Devlet Reformu*, Remzi Yayınları, İstanbul, 2000.
- Oskar Halecki, *The Limits and Divisions of Uuropean History*, (New York: Sheed and Ward, 1950), aktaran, Aslı Çırakman, "Avrupa Fikrinden Avrupa Merkezçiliğe", *Doğu Batı*, Sayı: 14, 2001.
- Richard Falk, *Yırtıcı Küreselleşme*, (Çev.:A.Çaksu), Küre Yay., İst., 2001.
- Sabahattin Şen, "Yeni Dünya Düzeninde Avrupa ve Türkiye", *Yeni Dünya Düzeni ve Türkiye* (Der.: S. Şen), Bağlam Yayınları, İstanbul, 1992.
- Samir Amin, *Değişim Halindeki Dünya Sistemi*, (Çev.:F.Başkaya), Özgür Üniversite Yayınları, Ankara, 2000.
- Suat İlhan, *Dünya Yeniden Kuruluyor*, Ötüken Yayınları, İstanbul, 1999.
- Suat İlhan, *Türkiye'nin Jeopolitik konumu ve Türk Dünyası*, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara, 1999.
- Timoty Garton: "A Bridege to Far", *The Guardian*, 2002, aktaran, Ümit Özdağ, *Türkiye-Avrupa Birliği İlişkileri*, Asam Yayınları, Ankara, 2003.
- Ümit Özdağ, *Türkiye-Avrupa Birliği İlişkileri*, Asam Yayınları, Ankara, 2003.
- Yıldız Sertel, *Savaş Rüzgarları*, Belge Yayınları, İstanbul, 1999.
- Yılmaz AYTEKİN, *Etnik Ayrımcılık*, Vadi Yayınları, Ankara, 1994.
- Yılmaz Tezkan, "Belirsizlikler ve Menfaat Çatışmaları Ortamında Türkiye" *Menfaat Çatışması Ortasında Türkiye*, Ülke Kitapları, İstanbul, 2000.
- Yusuf Karakaş, *Avrupa Birliği'nde Siyasal Entegrasyon*, Siyasal Yayınları, Ankara, 2002.